

Таким чином, послання як тематичний різновид ліричного твору має й чітко окреслену жанрову структуру, яка може бути змодельована у вигляді сукупності генологічних ознак, що, залежно від історико-літературного контексту або стильових уподобань автора, можуть виявляти себе і в домінуючій, і у факультативній позиції.

Джерела та література

1. Артемова С. Лирическое послание в литературе XX века: поэтика жанра : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.08 / Артемова Светлана Юрьевна ; Твер. гос. ун-т. – Тверь, 2004. – 18 с.
2. Боровская А. Жанровые трансформации в русской поэзии первой трети XX века : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.01.01 / Боровская Анна Александровна ; Астрахан. гос. ун-т. – Астрахань, 2009. – 46 с.
3. Давыдова Т. Теория литературы : учеб. пособие / Т. Т. Давыдова, В. А. Пронин. – М. : Логос, 2003. – 232 с.
4. Дмитриев Е. Фактор адресации в русской поэзии XVIII – начала XX вв. : дис. ... д-ра филол. наук : 10.01.01 / Дмитриев Евгений Владимирович ; Междунар. независимый эколого-политолог. ун-т. – М., 2004. – 348 с.
5. Кихней Л. Стихотворные послания в русской поэзии начала XX века : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.02 / Кихней Любовь Геннадьевна ; МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1985. – 175 с.
6. Романова И. Поэтика Иосифа Бродского: лирика с коммуникативной точки зрения : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.01.01 / Романова Ирина Викторовна ; ГОУ ВПО «Смоленский государственный университет». – Смоленск, 2007. – 44 с.
7. Румянцева В. Поэтика послания в структуре стихотворного фельетона середины XIX века / В. Н. Румянцева // Вестник ОГУ. – 2008. – № 11. – С. 22–26.

Назарец Виталий. Теоретические рефлексии жанра послания в современных литературоведческих исследованиях. Статья посвящена исследованию одной из жанрово-тематических разновидностей адресованной лирики – стихотворному посланию. Адресованная лирика рассматривается как сверхжанровое образование, которое включает в себя лирические произведения с подчеркнутой диалогической установкой, рассчитанной на коммуникацию с внутритекстовым адресатом (стихотворное письмо, поэтическое послание, посвящение). В статье исследуются дискуссионные вопросы определения жанрово-родовой принадлежности послания, систематизируются и обобщаются теоретические рефлексии жанра послания в трудах украинских и русских литературоведов XX вв. Анализ специфики художественного феномена послания позволил выявить его доминантные жанровые признаки: установку на диалог между автором и его адресатом; обозначенность в тексте произведения обоих участников диалога; специфическую коммуникативную организацию, реализованную в виде воображаемого диалога; включенное в текст указание на прямую или скрытую адресацию; особое композиционное построение текста.

Ключевые слова: поэтический род, лирический жанр, послание, диалогическая организация, адресат.

Nazarets Vitaliy. Theoretical Reflections of the Genre of Message in the Modern Literary Investigations. This article deals with research of one of the genre-thematic variety of addressed lyrics – poetic epistle. Addressed lyrics is considered as supergenre formation which includes lyric works with accented dialogic aim oriented on communication with intratextual addressee (poetic letter, poetic epistle, dedication). The debatable questions of the message genre and gender belonging, the theoretical reflections of the message genre in the works of Ukrainian and Russian specialists of XX centuries are investigated. The analysis of the message artistic phenomenon peculiarity allowed to find out its dominant genre characteristics: directive to a dialog between an author and his addressee; definition of both participants of a dialog in the text; specific communicative organization, realized as an imaginary dialog; present in a text direction on the direct or secret addressing; special text contextual construction.

Key words: poetic gender, lyrical genre, message, dialogic organization, addressee.

Стаття надійшла до редколегії
24.04.2014 р.

УДК 821.161.2.09

Ігор Ольшевський

Дитинство і юність Тараса Шевченка: містична боротьба за майбутнього Поета

У статті розкрито особливості початку формування творчих нахилів та зародків соціального протесту у свідомості юного Тараса Шевченка як передумов виконання визначеної для нього Богом Місії Будителя

Народу. Досліджено символіку імені Поета, а також здійснено глибокий психологічний аналіз епізодів дитячого та юнацького життя Великого Кобзаря. зроблено висновок, що життєві випробування, які випали на долю Т. Г. Шевченка, є свідченням безнастанної боротьби за нього між силами Світла і темряви, а також своєрідними ступенями посвячення на шляху до Духовної Досконалості.

Ключові слова: Тарас Шевченко, Будитель Народу, Світло, темрява, боротьба.

Постановка наукової проблеми та її значення. Знаний у православному світі богослов і вчений-енциклопедист Павло Флоренський, розробляючи власну теорію імен, наголошував на ролі імені як «форми внутрішньої організації» (виразником організації «зовнішньої», на думку отця Павла, є число). Згідно з теорією П. Флоренського ім'я – той чинник, який спрямовує життя особистості в певне русло, не пускаючи на самоплив. Однак від самої особистості вимагається визначення власного морального змісту – адже в історії є факти, коли людина, не живучи «у згоді» з власним іменем, виконувала в житті місію не лише відмінну від тієї, що закладена у йменні, а й цілком протилежну їй, ба навіть ворожу. У разі ж «згоди» з іменем, даним при хрещенні, воно стає чинником визначення (на найвищому, Божественному, Надсвідомому рівні) життєвої Місії людини, її устремління та дій, і це визначення, сприйняте носієм, підносить його до символу мужності й нескореності народу, як це ми бачимо, зокрема, на прикладі Тараса Григоровича Шевченка. Та на шляху людини, покликаної Всевишнім, виникає чимало відчутних перешкод, спроб ворожих Богів сил відвернути її від виконання згаданої Місії, тому часто історія життя митця (особливо геніального) є історією боротьби Світла і темряви за нього.

Мета і завдання статті – простежити, як у дитинстві та юності Великого Кобзаря закладалися основи майбутнього творчого світогляду, як зростав і мужнів майбутній Поет, долаючи випробування, що випали на його долю.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Тарас у вільному українському перекладі з давньогрецької має значення «бунтар», «будитель». Відомий психотерапевт Е. Цветков у книзі «Майстер самопізнання або поринання в “Я”» [8, с. 98] наводить вельми цікаве міркування одного старого знахаря, суть якого зводиться до того, що власне ім'я людина повинна *заслужити*: до цього моменту вона має лише назву. Життя щомиті влаштовувало Шевченкові іспит на право не просто називатися Тарасом-бунтарем, а бути ним.

Олександр Кониський у своєму життєписі Великого Кобзаря чи не вперше окреслив думку про боротьбу за Тараса між Світлом і темрявою, причому сили останньої весь час прагнули зіштовхнути Тараса з призначеної для нього Місії Будителя народу на хибний шлях раба із євангельської притчі, який замість пустити свій талант в обіг, закопав його, за що й був покараний господарем, сиріч Богом (*Матв., XXV, 18, 24–30*) [2, с. 997]. Відомо ж, що у притчі цій не про гроші йдеться, а про дари Господні, які треба нести між люди, а не притлумлювати їх у собі.

Одним із перших виявів цієї тяжкої боротьби може бути служба Тараса у дяка-п'яниці Петра Богорського. Річ не лише в побоях і безбожному грабуванні учня (адже Богорський без найменших докорів совісті привласнив подаровану Тарасові шкіру на чоботи). Обставини, в яких дедалі частіше опинявся хлопець, – особливо з наданням йому обов'язків шкільного «консула» з обов'язком сікти школярів різками, – могли непоправно деформувати його вдачу і навіть повністю здеморалізувати. Хлопець опинився перед вибором – прийняти нав'язані п'яницею, гульвісою й здирником Богорським «правила гри» й невдовзі перетворитися в його подобу чи сказати дякові рішуче «ні». Тарас вибрав другий шлях, удавшись, щоправда, при цьому до мір аж надто радикальних (відлупцював свого вчителя-мучителя й пішов геть).

Щось, мабуть, передчував на смертному одрі й Григорій Шевченко, коли не заповів хлопцеві нічого, сказавши наостанок: «Синові моему Тарасові з спадщини після мене нічого не треба. Він не буде людиною абиякою; з його вийде або щось дуже добре, або велике ледащо; про його спадщина по мені або нічого не значитиме, або нічого не допоможе» [5, с. 43]. «Щось дуже добре» могло вийти в разі перемоги Сил Світла, «велике ледащо» – в разі перемоги їхніх антагоністів, і вони, ці антагоністи, не дримали, руками лжевчителів юного Шевченка підштовхуючи його до зневіри у своїх здібностях. Іноді на якусь мить це вдавалося і, мабуть, саме в такий момент Тарас найнявся пасти в Кирилівці громадську отару овець, про що згодом згадував у вірші «Мені тринадцятий минало...» («N. N.»).

До речі, в цьому писаному на зашланні творі подано блискучий опис згаданої вище духовної боротьби. Спочатку герой вірша перебуває у глибокому релігійному екстазі, який забарвлює усе навколо в тони радості й щастя:

*Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога...
Уже прокликали до паю,
А я собі у бур'яні
Молюся Богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тойді так приязно молилось,
Чого так весело було.
Господнє небо, і село,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло! [9, II, с. 36].*

Це був стан чистого, дитинного єднання з Богом (латиною таке єднання зветься religare, себто власне релігією). Хоч як дивно, але саме у такому стані зростає й небезпека спокусу із боку темряви – людину, яка молиться, починають провокувати на переривання молитви, сторонні думки, незадоволення життям, і якщо цього вдається досягти, скажімо, через відсутність досвіду у володінні методами духовного захисту (наприклад, у зв'язку з дитячим віком), екстаз змінюється депресією:

*Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Село почорніло,
Боже небо голубеє
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята –
Не мої ягнята!
Обернувся я на хати –
Нема в мене хати!
Не дав мені Бог нічого!..
І хлинули сльози,
Тяжкі сльози!.. [9, II, с. 36].*

У випадку з Тарасом сценарій спокуси майже реалізувався: від єднання із Всевишнім («Мені так любо, любо стало, неначе в Бога...»), від наївного ще передусвідомлення первинності Духовного над тілесним («Уже прокликали до паю, а я собі у бур'яні молюся Богу...») до акценту на негачіях життя – до речі, таки реальних («Поглянув я на ягнята – не мої ягнята! Обернувся я на хати – нема в мене хати!») і навіть до спроб нарікання («Не дав мені Бог нічого!..»). Небезпека цієї сакраментальної фрази не лише в жалях за матеріальними втратами, а й у спробі погодитися з думкою лихих людей про відсутність талантів і тотальну нездатність до будь-якої праці («ледащо»), а отже й у загрозі повного духовного роззброєння й опускання рук. Але дарма було сказано «майже» – повної реалізації задуму темних сил не відбулося, оскільки вчасно з'явилася Посланниця Світла – Оксана Коваленко, дитяча любов:

*...А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала,*

*Та й почула, що я плачу.
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала... [9, II, с. 36, 37].*

Настрій ізнову став радісним і святковим. Темрява відступила перед силою першого почуття:

*Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лани, гаї, сади!..
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води [9, II, с. 37].*

Варто сказати, такі випадки не були рідкісними в житті Великого Кобзаря. Це стосується, зокрема, викуплення Тараса Шевченка з кріпацтва (історія з розіграним у лотерею портретом поета В. Жуковського роботи К. Брюллова), та й на засланні, в умовах «заборони на професію», навіть серед тамтешнього офіцерства знаходились люди, які йшли Поетові назустріч, намагаючись полегшити його долю (як, наприклад, комендант Новопетровського укріплення майор І. Усков або ж підпоручик 1-го лінійного батальйону Окремого Оренбурзького корпусу В. Воронцов, котрий до того ж сам гарно малював і любив поезію). Завжди, коли тяжка ситуація сягала апогею, на допомогу приходили Посланці Світла, Посланці Бога. «У таких людей, як Тарас, – читаємо в О. Кониського, – хоч би як вони не корилися, хоч би як не підлягали волі гнобителів людського життя і духу, довіку не зникне та підойма до світа й волі, якою наділила їх природа. Природа – се сам Бог. В які пута її не куй, хоч в які тюрми її не муруй, а вона, чи сяк, чи інак, змагатиметься за своє право людське – і до останньої спроби протестуватиме за право жити по власній волі, відповідно своєму призначенню, аби тільки не шкодячи життю інших. Так було і з Шевченком; та інакше і бути не могло з людиною, що носила в собі величезну силу поривання до світа і волі. І хоч як багацько притерпів Тарас, а таки вийшов з ярма на волю, з темного льоху на світ Божий. Енергія світа завсіди непомірно міцніша за енергію темноти» [5, с. 61].

І Світло перемогло, хоча й досить незвичним способом (воістину – шляхи Господні несповідимі!) – Тараса забрали з пекарні до покоїв П. Енгельгардта з перспективою стати «кімнатним малярем». Восени 1829 р. пан вирушив до Вільна (Вільнюса) і з ним, зрозуміло, поїхав Тарас...

Можуть заперечити, яке ж тут Світло, коли йдеться про нову неволю? Та варто сказати, що з перебуванням Тараса в Енгельгардта не все так однозначно, як здавалося б на перший погляд, і як нерідко це зображають біографи Поета. Народна мудрість мовить: «Нема лиха без добра» – і в її правильності можна переконатися, вчитавшись у біографію Тараса Шевченка, і що дивно – навіть тривалі періоди засилля темряви, нерідко мали наслідком... позитивні результати, що свідчило про незриму присутність еманцій Божественного Світла й духовну підтримку навіть у найбезпросвітніші моменти.

Візьмімо хоча б засвоєння мов. Навчання у церковноприходській школі хлопець залишив не лише зі споминами про різку Совгиря та кривди з боку Богорського, а й з пристойним знанням церковнослов'янської мови, що, безумовно, стало йому в пригоді під час роботи над інтерпретацією Давидових псалмів, та й численні епіграфи з Біблії до «Сну», «Великого льоху», «Кавказу», «І мертвим, і живим...», «Неофітів», «Тризни», з акафісту Пресвятій Богородиці – до «Марії» подані у тексті в оригіналі – церковнослов'янською мовою. А згадаймо «подражання» біблійним пророкам Ісайї, Єзекіїлю, Осії, де використання старослов'янських не лише щедре, а й доречне, що свідчить про неабияку обізнаність Поета в цій царині. А заготовка «Молитва Йеремиї пророка», що мала стати, ймовірно, частиною нової поеми, взагалі написана суціль по-старослов'янськи. І хоч Великий Кобзар не вважав своїх знань повними та глибокими (Тма, мна знаю, а оксію // Не втну таки й досі), не сприймаймо цієї авторської самоіронії надто серйозно (адже й премудрий Сократ мовив колись: «Я знаю, що я нічого не знаю»).

Російську і польську мови Тарас, очевидно, почав засвоювати, уже будучи при дворі у пана. П. Зайцев писав, що кирилівський помічник управителя вільшанського куша маєтків Енгельгардта Я. Димовський дав хлопцеві «властиво перші початки елементарної науки». Не припинявся цей процес і після виїзду з Вільшаної – у Вільні та Санкт-Петербурзі. Саме у Вільні, ймовірно, після

скандалу зі свічками, його взяла під покровительство дружина П. Енгельгардта Софія. Письменник і публіцист В. Жадько не виключає, що якраз вона й була ініціатором виїзду юного Шевченка до Вільна. Софія Григорівна була високоосвіченою людиною і дбала про культурний розвиток Тараса – брала його із собою «на бали, на службу в костели й у мандри салонами» [4], навіть більше – дозволила гувернантці давати йому уроки французької мови. Користувався юнак також великою бібліотекою Енгельгардтів, де було чимало книг російських, польських, французьких та інших авторів, які Софія Григорівна дозволяла читати «кімнатному маляреві», коли чоловік був на службі. Не варто забувати й віленське кохання Шевченка – Ядвігу Гусиковську, котра говорила з юнаком лише польською мовою і цього ж вимагала від нього...

Як наслідок – свідчення історика та художника Б. Залеського («Шевченко говорив добре по-польськи; Міцкевича, Богдана Залеського, а почасти й Красінського не одну річ умів напам'ять» [7, с. 250]) та самого Кобзаря, котрий, ще будучи учнем Академії мистецтв, часто спілкувався мовою Руссо та Беранже з театральним критиком і перекладачем О. Ельканом. У повісті «Художник» читаємо: «Он [Елькан. – *I. O.*], со мною иначе не говорит как по-французски, за что я ему весьма благодарен, это для меня хорошая практика» [9, IV, с. 172]. Є також дані про працю Шевченка над перекладами з А. Міцкевича (на жаль, їх знищив сам Тарас Григорович) – про це, зокрема, згадував відомий український поет та етнограф О. Афанасьєв-Чужбинський [7, с. 92], – та Е.-В. Желіговського (Антонія Сови), про що залишив свідчення згаданий уже Б. Залеський [7, с. 250]. А дослідник творчості Т. Г. Шевченка, правнук Пантелеймона Куліша В. Сиротенко стверджує навіть, що перші юнацькі вірші Тараса взагалі були написані польською мовою під впливом А. Міцкевича й присвячені згаданий уже Я. Гусиковській [6].

Окрім згаданих вище мов, Шевченко, очевидно, володів і казахською, яку міг опанувати під час солдатчини. Відоме його приязне ставлення до казахів, яких тоді звали кайзаками або й киргизами, про що можна довідатися з листа Поета до В. Рєпніної від 24 жовтня 1847 р.: «...киргизы так живописны, так оригинальны и наивны, сами просятся под карандаш, и я одуреваю, когда смотрю на них» [9, VI, 36]. Казахи свято бережуть пам'ять про «акина Таразі», якого вважають майже за свого.

Окремо варто сказати про коло читання Великого Кобзаря. Видатний український літературознавець, академік О. Білецький, проаналізувавши повісті Т. Шевченка та його щоденник («Журнал»), розпочатий в останній рік заслання й продовжений уже на волі, подав у статті «Шевченко і західно-європейські літератури» [3, II, с. 265] перелік авторів, твори яких прочитав Поет. Це, зокрема, Гомер, Геродот, Плутарх, Вергілій, Горацій, Овідій, Тит Лівій, Данте Аліг'єрі, Ф. Петрарка, Д. Боккаччо, Л. Аріосто, Т. Тассо, В. Шекспір, Д. Дефо, Р. Бернс, Д. Г. Байрон, В. Скотт, Ч. Діккенс, Й.-В. Гете, А. Коцебу, Ф.-М. Вольтер, Ф.-Р. Шатобріан, П.-Ж. Беранже, О. Дюма-батько, Е. Сю, О. де Бальзак, В. Гюго, А. де Ламартін, Жорж Санд та ін.

Згадував академік і про різних латинських та грецьких письменників християнської доби [3, II, с. 265]. І це ж було названо лише західноєвропейських літераторів (тема вимагала зосередження саме на них), а Тарас Григорович (О. Білецький писав про це у статтях «Шевченко і слов'янство», «Шевченко і російська література» та ін.) так само глибоко знав красне письменство і культуру слов'янських народів (досить згадати його «Подражаніє Едуарду Сові», присвяти І. Котляревському, Г. Квітці-Основ'яненку, Марку Вовчку, М. Маркевичу, М. Гоголю, В. Жуковському, М. Щепкіну, П.-Й. Шафаріку).

Окрім того, коло інтересів Поета не обмежувалося тільки літературою та образотворчим мистецтвом (останнє було набутим фахом, професією): він тонко відчував і розумів музику, любив театр, жваво цікавився різноманітними сторонами сучасного йому життя, був відкритий для всіх культур світу – як західних, так і східних, – не опускаючись при цьому ані до підлабузницького загравання з іноземщиною («нехай скаже німець»), ані до хуторянського відокремлення від світових надбань, тож мав повне право сказати «і мертвим, і живим, і ненарожден(н)им» землякам «в Україні і не в Україні»:

*Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь* [9, I, с. 353].

У додатку до «Літопису життя і творчості Т. Г. Шевченка» В. Анісова та Є. Середи подано чималий опис книг, які залишилися після відходу Великого Кобзаря із земного плану Буття (зібрані

вони були уже після заслання) [1, с. 340–345]. При цьому автори підкресливали, що за цим каталогом важко судити про коло читання Поета. «Це можна, та й то приблизно, уявити, – писали дослідники, – тільки на підставі вивчення всієї творчої спадщини великого Кобзаря: його поезії, прози, щоденника, листів, малярських творів. Шевченко був високоосвіченою людиною свого часу, особливо ж у галузі мистецтва, літератури, філософії, історії» [1, с. 339].

Справді, виходить парадокс: не потрапив би Тарас під різки Совгиря й Богорського – не ознайомився б із творчістю Г. Сковороди, не опанував би церковнослов'янської мови й не отримав би доступу до специфічної релігійної літератури, список якої далеко ширший за Четьї Мінеї, якби не опинився б у дворі Павла Енгельгардта – не оволодів би російською, польською, французькою й не прочитав би величезного пласта світової літератури, не познайомився б у Санкт-Петербурзі з І. Сошенком та його наставниками, причетними до звільнення Тараса з кріпацтва (а якщо припустити, попри всі сумніви, що юний Шевченко таки вчився малярству в Й. Рустемаса, то й цей епізод був би неможливим без поїздки до Вільна з Енгельгардтами), зрештою, якби не «Сон», не участь у Кирило-Мефодіївському братстві, не заслання й муштра – не зблизився б ізказами, не опанував би їхньої мови, не збагатив би свій інтелектуальний набуток іще й східними культурними надбаннями. І навіть заборона писати й малювати не відвернула Митця від літератури та образотворчого мистецтва – він усупереч «височайшому» повелінню «мережав книжечки» (його рукописну «Малу книжку» можна вважати ледь чи не найяскравішим явищем тогочасного «самвидаву»), малював, а крім того, ще й реалізувався як скульптор (про заборону ліпити «нагорі» якимось не подумали)... Боротьба між Світлом і темрявою рано чи пізно увінчувалася перемогою Світла, і з цього погляду доленосною доцільно вважати не лише приналежність Тараса до власності пана Енгельгардта, а й... шлюб Павла Васильовича із Софією Григорівною, бо ж без її участі не було б духовного зростання «покойового маляра».

Висновки й перспективи подальших досліджень. Волею Провидіння сформувався не просто бунтар (стихійних протестів серед народу не бракувало), а *бунтар-інтелектуал*. За такими йдуть люди, і таких боїться влада, незалежно від часу й політичної орієнтації: адже неосвіченою масою керувати значно легше, ніж людьми, які не бездумно ковтають те, що їм дають, а розмірковують, аналізують, ставлять питання, критикують і при цьому мають авторитет у суспільстві. Саме такого статусу Тарас Шевченко досяг, повернувшись із заслання хоча й хворим фізично, але духовно загартованим пережитими випробуваннями, які були ніби ініціаціями, посвяченнями на шляху до Досконалості. Можна сказати, що *ім'я* своє (не назву) Великий Кобзар заслужив саме тоді.

Джерела та література

1. Анісов В. Літопис життя і творчості Т. Г. Шевченка / В. Анісов, Є. Серета. – Вид. 2-ге, допов. – К. : Дніпро, 1976. – 392 с.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. – United Bible Societies, 1990. – 1264 с.
3. Білецький О. І. Зібрання праць. У 5 т. Т. 2. Українська література XIX – початку XX століття / Олександр Білецький. – К. : Наук. думка, 1965. – 672 с.
4. Жадько В. Софія Енгельгардт: до 200-річчя Кобзаря. Оточення Шевченка [Електронний ресурс] / Віктор Жадько // Кримська світлиця. – 2013. – Ч. 38. – 20 верес. – Режим доступу : <http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&artID=12310>
5. Кониський О. Я. Тарас Шевченко-Грушівський: хроніка його життя / Олександр Кониський. – К. : Дніпро, 1991. – 702 с.
6. Сиротенко В. Чому Тарас не хотів згадувати про перше кохання / Володимир Сиротенко // 2000 – Аспекти. – 2004. – Ч. 10 (211). – 5–11 марта. – С. 1, 4.
7. Спогади про Тараса Шевченка. – К. : Дніпро, 1982. – 547 с.
8. Цветков Э. Мастер Самопознания или погружение в «Я» / Эрнест Цветков. – СПб. : Лань, 1999. – 192 с.
9. Шевченко Т. Г. Тарас Шевченко. Зібрання творів. У 6 т. / Тарас Шевченко. – К. : Наук. думка, 2003. – Т. 1. Поезія 1837–1847. – 784 с. ; Т. 2. Поезія 1847–1861. – 784 с. ; Т. 3. Драматичні твори. Повісті. – 592 с. ; Т. 4. Повісті. – 600 с. ; Т. 6. Листи. Дарчі та власницькі написи. Документи, складені Т. Шевченком або за його участю. – 632 с.

Ольшевский Игорь. Детство и юность Тараса Шевченко: мистическая борьба за будущего Поэта. В статье раскрыты особенности начала формирования творческих склонностей и зачатков социального протеста в сознании юного Тараса Шевченко как предпосылок к выполнению назначенной для него Богом Миссии Будителя Народа. Автор исследует символику имени Поэта, а также прибегает к глубокому психологическому анализу детских и юношеских эпизодов жизни Великого Кобзаря, приходя в результате к выводу, что жиз-

ненные испытания, выпавшие Т. Г. Шевченко, являются свидетельством непрестанной борьбы за него между силами Света и тьмы, а также своеобразными ступенями посвящения на пути к Духовному Совершенству.

Ключевые слова: Тарас Шевченко, Будитель Народа, Свет, тьма, борьба.

Olshevsky Igor. Childhood and Youth of Taras Shevchenko: Mystic Fight for the Future Poet. In the article are exposed the features of beginning of forming of creative inclinations and embryos of social protest at consciousness of young Taras Shevchenko as pre-conditions of implementation of the People's Waker Mission certain for him by God. The author investigates the symbolics of the Poet's name and also carries out the deep psychological analysis of child's and youth episodes of Great Kobzar's life, coming as a result to the conclusion, that vital tests, falling out to T. G. Shevchenko, are the certificate of incessant fight for him between Light-powers and darkness, and also initiationons a way to Spiritual Perfection.

Key words: Taras Shevchenko, People's Waker, Light, darkness, fight.

Стаття надійшла до редколегії
23.04.2014 р.

УДК 821.162.1.09+821.162.2.09

Луїза Оляндер

Польська література ХХ – початку ХХІ століть як складова частина європейського красного письменства і волинський текст

Розглянуто діалогічні відносини, що склалися між польською літературою, яка представлена як вагома складова частина європейського красного письменства, і волинським текстом. У компаративістському вимірі проаналізовано твори європейських (серед них польських і українських) письменників, у яких зображено події воєн, у тому числі й двох світових, у Польщі, на Волині та інших місцях Європи; порушено національну та інонаціональну проблематику, розкрито на ментальному рівні взаємовідношення між парадигмами *Я/Інший* та *Свій/Чужий*. Визначено особливості прояву історизму, а також різного роду рецепції, зокрема переклади волинських авторів у Польщі.

Ключові слова: волинський текст, історія, жанр, компаративістика, нарація, образ, поетика, рецепція, *Свій/Чужий*, *Я/Інший*.

Підійматися до принципів, до чесного мислення – нелегко.

Є. Сверстюк (На хвилях «Свободи»)

«Прокляття війні!» Всякій війні, бо кожна з них така трагічна в своїх наслідках.

М. Лоза (Передмова до книги Олекси Кобеця «Записки полоненого»)

Постановка наукової проблеми та її значення. Польська література у своїх гуманістичних спрямуваннях відіграє важливу роль у європейському красному письменстві. Голоси її письменників, які відстоюють цінність людського життя, перегукуються з голосами письменників світу, зокрема з багатьма українськими митцями, серед яких і ті, що долею своєю і словом тісно пов'язані з Волинським краєм. Головна тенденція, що зближує, на нашу думку, польську літературу з письменниками Волині – це намагання, по-перше, піднятися до *принципів, до чесного мислення*. Це незаперечна передумова не лише для взаєморозуміння, що дуже важливо, а й до активізації спільних зусиль щодо втілення в людське життя влади загальнолюдських цінностей і високої духовності. Інакше кажучи, боротьба за людину в людині триває. Цей процес відбувається і на рівні контактів письменників між собою та з громадськістю, і на рівні обміну книжками, а також через переклади¹. Тільки останнім часом подією стали переклади польською мовою української поезії, які здійснила

© Оляндер Л., 2014

¹ Про переклади українських письменників у Польщі докладно писала Олександра Келлеру статті «Ukraina». Аналізуючи стан входження досягнень українського красного письменства, авторка визначила 2005 р. як рік переломний, позначений тим, що твори багатьох митців України стали предметом зацікавленнь загалом, а не лише науковців. Цьому сприяли переклади творів Ю. Анруховича, А. Бондара, В. Махно, С. Жадана, О. Забужко, про популярність якої свідчить те, що «zbióropowiadań *Siostró, siostró* (przeł. KatarzynaKotyńska, W.A.B., 2007), cieszyć się niesłabnącym zainteresowaniem».